

Проведений аналіз засвідчив, що забезпечення інформаційної стійкості держави потребує комплексного та міждисциплінарного підходу, що поєднує нормативно-правові, організаційно-адміністративні, інформаційно-комунікативні та технологічні механізми. Особливого значення набувають заходи щодо удосконалення законодавчої бази, розвитку міжвідомчої координації і взаємодії, модернізації стратегічних комунікацій, підвищення рівня цифрових навичок населення і розвитку критичного аналізу, а також використання сучасних технологій кіберзахисту й інструментів штучного інтелекту для моніторингу інформаційного середовища.

Встановлено, що ефективність механізмів публічного управління протидією інформаційним загрозам безпосередньо залежить від здатності держави оперативно реагувати на деструктивні інформаційні впливи, забезпечувати достовірне інформування суспільства та формувати психологічну й інформаційну стійкість громадян. Водночас важливими умовами успішної реалізації державної політики у цій сфері є дотримання принципів належного врядування і кращих демократичних практик.

Отже, механізми публічного управління протидією інформаційним загрозам доцільно розглядати як цілісну систему взаємопов'язаних інструментів і процедур, спрямованих на виявлення, запобігання та нейтралізацію інформаційних загроз задля захисту інформаційного середовища, підтримання суспільної стійкості та забезпечення стабільного функціонування держави в умовах сучасних безпекових викликів.

Список використаних джерел

1. Радзівілов Г. Д. Механізми державного управління протидії інформаційним загрозам під час війни. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Державне управління»*. 2025. № 7 (37). С. 322–330.
2. Гончарук Ю. В. Трансформація парадигми інформаційної безпеки в публічному управлінні через зростання загроз кіберпростору. *Ефективність державного управління*. 2025. № 1 (82/83). С. 47–52.
3. Вовк Н. П., Мохнар Л. І. Комунікативна складова організації та здійснення антикризового управління. *Вісник Національного університету оборони України*. 2021. № 1 (59). С. 63–71.
4. Терент'єва А., Колодка А., Колодка Ю. Аналіз сучасних наукових підходів до оцінки антикризового управління інформаційними загрозами під час російсько-української війни та шляхи їх удосконалення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 1. С. 103–106.
5. Пугачов О. І. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки України в сучасних умовах. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування* : електр. наук. фак. вид. / Наук.-освіт. інновац. центр сусп. трансформацій. 2024. № 12. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2024-12-02-15/2024-12-02-15>

Терещенко Віктор Федорович, старший викладач кафедри криміналістики навчально-наукового інституту права та психології НАВС

ПРЕВЕНТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Сучасні умови функціонування системи кримінальної юстиції України пов'язані з воєнними загрозами, зростанням організованої злочинності, корупційних ризиків, кіберзлочинності та посягань на основи державності. Суттєво змінилися й характер кримінальних загроз, масштаби їх наслідків, швидкість розвитку кримінальних процесів, значення безпеки у досудовому розслідуванні, функціональна роль слідчого у системі державного регулювання.

У таких умовах досудове розслідування набуває не лише ретроспективного характеру, спрямованого на встановлення обставин уже вчиненого кримінального правопорушення, а й вираженої превентивної функції, тобто насамперед має спрямованість на своєчасне виявлення, прогнозування, локалізацію та нейтралізацію криміногенних загроз, орієнтується на недопущення нових злочинів, нейтралізацію криміногенних чинників та мінімізацію загроз державним інтересам. Відповідно зростає актуальність переосмислення ролі превентивної діяльності слідчого як важливого елемента забезпечення національної безпеки держави [1; 4].

Слід зазначити, що роль превентивної діяльності слідчого у забезпеченні національної безпеки держави доцільно розглядати через систему кримінальної юстиції, оскільки ця система є основним державним механізмом правового реагування на кримінальні загрози, що посягають на безпеку особи, суспільства і держави. Саме вона забезпечує правовий механізм реагування на можливі кримінальні загрози, надаючи слідчому необхідні процесуальні інструменти, трансформує інформацію щодо безпеки у юридично значуще реагування, забезпечує міжвідомчу координацію та поєднує функцію держави стосовно безпеки з принципами законності та верховенства права. Отже такий підхід дозволяє комплексно поєднати кримінально-процесуальні, криміналістичні та організаційні аспекти діяльності слідчого у системі забезпечення національної безпеки.

Превентивна діяльність слідчого полягає у виявленні причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, формуванні заходів щодо їх усунення, у своєчасному реагуванні на криміногенні процеси, а також забезпеченні належної взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Вказана діяльність має комплексний організаційно-тактичний характер та реалізується як у процесуальній, так і в непроцесуальній формах [1, с. 214].

Особливого значення така запобіжна діяльність слідчого набуває у сфері протидії злочинам проти основ національної безпеки України, терористичній діяльності, незаконному обігу зброї, диверсійним проявам, легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а також злочинам у сфері службової діяльності та корупції. У таких категоріях кримінальних правопорушень своєчасне встановлення криміногенних чинників та організація ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення здатні суттєво впливати на попередження більш тяжких наслідків.

Якщо раніше превентивна діяльність слідчого значною мірою асоціювалася з формальними профілактичними заходами, то сьогодні необхідно враховувати можливість кримінального аналізу, аналіз слідчих ситуацій, оцінку ризиків, прогнозування, роботу з інформаційними системами, виявлення та аналіз закономірностей злочинної діяльності. Тобто превенція дедалі більше набуває безпекового та інтелектуально-аналітичного характеру, стає суттєвим аспектом діяльності слідчого. Посилюється значення й аналітичної функції слідчого.

Зазначена функція слідчого передбачає системне дослідження слідчої ситуації, оцінювання тенденцій кримінальної активності, прогнозування можливих способів протиправної діяльності та визначення оптимальних напрямів реагування. Саме аналітичний компонент забезпечує трансформацію результатів досудового розслідування у практичні механізми запобігання злочинності.

Водночас ефективність превентивної діяльності слідчого значною мірою залежить від належного організаційного забезпечення, рівня міжвідомчої взаємодії, використання сучасних криміналістичних методик, інформаційних технологій та спеціальних знань. Недостатній рівень координації між правоохоронними органами, перевантаженість слідчих, формальний підхід до внесення подань про усунення причин та умов вчинення кримінальних правопорушень негативно впливають на реалізацію превентивного потенціалу досудового розслідування [3, с. 41].

Окремої уваги потребує питання співвідношення превентивної діяльності слідчого з системою державної безпеки. На сучасному етапі слідчий фактично виступає не лише суб'єктом кримінального переслідування, а й одним із елементів механізму забезпечення безпеки держави, діяльність якого спрямована на своєчасне виявлення загроз, документування протиправної діяльності та формування умов для їх нейтралізації. Такий підхід відповідає сучасному розумінню національної безпеки як комплексної системи захисту життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави [1].

Перспективними напрямками розвитку превентивної діяльності слідчого слід визнати:

- удосконалення криміналістичних методик з урахуванням превентивно-безпекової спрямованості;
- посилення аналітичної складової досудового розслідування;
- впровадження ризик-орієнтованих моделей оцінки криміногенних загроз;
- розширення використання цифрових технологій та кримінального аналізу;
- нормативне закріплення механізмів міжвідомчої взаємодії;
- підвищення рівня спеціальної підготовки слідчих у сфері національної безпеки [4, с. 210–227].

Враховуючи зазначені пріоритети, превентивна діяльність слідчого постає не лише елементом досудового розслідування, а складовою комплексного механізму кримінально-правового забезпечення національної безпеки держави.

Одним з головних завдань щодо ефективної реалізації перспективних напрямів є необхідність якісного удосконалення криміналістичних методик щодо їх превентивно-безпекової спрямованості, яке доцільно розглядати через їх функціональну орієнтацію не лише на розкриття та розслідування вже вчинених кримінальних правопорушень, а насамперед – на своєчасне виявлення, прогнозування, локалізацію та нейтралізацію криміногенних загроз. Саме це визначає специфічну роль таких методик у системі криміналістики та забезпеченні національної безпеки.

Методики з посиленням превентивно-безпековим спрямуванням слід вважати більш адаптованими до врахування та попередження можливих небезпек державному устрою, вони повинні мати випереджувально-безпековий характер, застосовувати ситуаційно-аналітичний підхід, бути ризик-орієнтованими, передбачати міжвідомчу взаємодію, мати належну безпекову організаційно-тактичну ефективність, спрямованість на забезпечення національної безпеки держави.

Необхідність розвитку таких методик пов'язана з тим, що сучасна криміналістична методика поступово трансформується з переважно ретроспективної моделі розслідування у комплексний організаційно-тактичний механізм превентивно-безпекового реагування (виявлення, прогнозування та нейтралізації кримінальних загроз) [3, с. 233–245; 5, с. 7–19].

Отже, у сучасних умовах превентивно-безпекова діяльність слідчого є важливою складовою системи забезпечення національної безпеки держави, адже перестає бути лише допоміжним напрямом роботи та поступово перетворюється у один із ключових елементів цього процесу. Її значення обумовлене потребою інтеграції досудового розслідування у систему забезпечення національної безпеки, виходить за межі традиційного розуміння досудового розслідування, адже вона повинна охоплювати комплекс заходів, спрямованих на своєчасне виявлення, попередження та нейтралізацію криміногенних загроз. Належний розвиток превентивно-безпекової складової діяльності слідчого

потребує вдосконалення нормативного, організаційного та криміналістичного забезпечення, а також формування сучасної моделі безпеково-орієнтованого досудового розслідування, як одного з головних організаційно-тактичних орієнтирів. Основою у цьому процесі повинні виступати зазначені криміналістичні методики з посиленням превентивно-безпековим спрямуванням, які спроможні забезпечити належну системність у діяльності слідчого, сформувати необхідний алгоритм аналізу слідчої ситуації та інтеграцію організаційних і тактичних чинників, використовуючи при цьому криміналістичні можливості та практичні здобутки щодо виявлення та нейтралізації злочинної діяльності, забезпечуючи відповідний випереджувальний характер та сприяючи реалізації безпекової функції кримінальної юстиції.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. №2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.
2. Криміналістика : підручник /за ред. В. Ю. Шепітька. 6-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2020. 752 с.
3. Когутич І. І. Теоретичні основи криміналістичного забезпечення досудового розслідування : монографія. Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2021. 420 с.
4. Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції : монографія. Харків : Апостіль, 2012. 304 с.
5. Шепітько В. Ю. Криміналістика в системі наукового знання та її роль у протидії злочинності. *Теорія та практика судової експертизи та криміналістики*. 2021. Вип. 23. С. 7–19.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Тимошенко Віра Іванівна, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології НАВС, доктор юридичних наук, професор

ОСОБИСТА БЕЗПЕКА: СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ

Безпека людини, її життя та здоров'я, честь, гідність і свобода у сучасному світі розглядаються як фундаментальна умова існування, один із показників цивілізованості держави, пріоритет її діяльності та основа національної безпеки. Сутність особистої безпеки передбачає своєчасне виявлення, попередження та нейтралізацію реальних та потенційних загроз інтересам особи. Держава має забезпечувати (у тому числі й на законодавчому рівні) сприятливі умови для реалізації прав громадян у сфері особистої безпеки. Поряд із державою певні права та обов'язки щодо участі у забезпеченні власної безпеки мають самі громадяни, громадські та інші організації, що діють відповідно до законодавства. Можна сказати, що особиста безпека – це об'єктивний стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз та створення умов для розвитку людини як особистості в суспільстві й державі, що досягається за допомогою цілеспрямованої діяльності органів публічної влади, інститутів громадянського суспільства та самого індивіда, а також суб'єктивне сприйняття особою власної безпеки.

Нинішній етап розвитку людської цивілізації характеризується тим, що доводиться долати нові загрози небезпеки й виклики, які вимагають нових підходів до їхнього вирішення [1, с. 9]. При цьому можливості досягти безпеки людини істотно залежать від безпеки всього суспільства. На жаль, нині стан справ із забезпеченням як безпеки суспільства, так і особистої безпеки в Україні залишає бажати кращого. Економічна ситуація, соціальні суперечності, що загострюються, а особливо корупція та російсько-українська війна, є неабиякою загрозою безпеці. У зв'язку з намаганням Росії досягти своїх інтересів виключно через воєнну площину, шляхом застосування сили, питання особистої безпеки залишається актуальним і, зрозуміло, що ця актуальність зберігатиметься ще певний час. Неможливо уявити, що права людини можуть бути реалізовані повною мірою, якщо метою стає знищення людини як живої істоти або коли життя людини розглядається як «людський ресурс», «побічна шкода» в ході кампаній масованих обстрілів, які прямо чи опосередковано призводять до загибелі людей, страждань, руйнувань тощо.

Особистій безпеці загрожує й злочинність. Злочинність, як відомо, є результатом процесу сприйняття-вибору та криміногенного стану середовища проживання людини. Несприятливі соціальні умови не є причиною злочинності, але є критичним фактором, що призводить до криміногенного впливу та схильності до злочинів. Такий фактор тягне за собою політичні та економічні кризи, нацизм, шовінізм, аномію, деформацію правосвідомості. Нестабільність ситуації та невизначеність норм ведуть, по-перше, до того, що все більше людей не задовольняють свої потреби, і, по-друге, людям легше «переступити» межі дозволеного, оскільки ці «межі» в аномічному суспільстві втрачають чіткість.